

3. *Brown P.* Politeness: Some Universals in Language Usage / P. Brown, S. Levinson. – Cambridge : Cambridge University Press, 1987. – 345 p.
4. *Fraser B.* Perspectives on politeness // *Journal of Pragmatics* 14 / B. Fraser. – 1990. – P. 219-236.
5. *Goffman E.* On face-work: an analysis of ritual elements in social interaction // Laver and Hutcheson (eds.). *Communication in face-to-face interaction.* – Harmondsworth / E. Goffman. – Penguin, 1972. – P. 319-346.
6. *Grice H. P.* Logic and conversation. – In: *Syntax and semantics* // Ed. G. Cole, G. Morgan. – N.Y., 1975. – Vol. 3. – P. 26-47.
7. *Hymes Dell H.* Discourse: scope without depth // *International Journal of the Sociology of Language*, 57. / D. H. Hymes. – 1986. – P. 49-89.
8. *Lakoff R.* The logic of politeness, or, minding your p's and q's. // *Papers from the Ninth Regional Meeting of the Chicago Linguistics Society.* / R. Lakoff. – Chicago, 1973. – P. 292-305.
9. *Leech G.* Principles of pragmatics / G. Leech. – London : Longman, 1983. – 264 p.
10. *Watts Richard J.* Politeness / R. J. Watts. – Cambridge : Cambridge University Press, 2003. – 318 p.

Човганюк М. М. Основные концепции теории вежливости.

В статье представлен анализ и характеристика основных концепции теории вежливости и очерчены функции вежливости в межличностном общении.

Ключевые слова: вежливость, постулат, максима, речевая деятельность, позитивная вежливость, негативная вежливость, социальная вежливость, такт.

Chovhanyuck M. M. Basic concepts of the politeness theory.

The article presents the analysis and description of the basic concepts of the politeness theory and outlines politeness functions in the interpersonal communication.

Keywords: politeness, postulate, maxim, speech activity, positive politeness, negative politeness, social politeness, tact.

Щербатюк В.С.

Донбаський державний педагогічний університет

**ДО ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИНОНІМІВ НА ПОЗНАЧЕННЯ
ЖИТЛА В ПОЕТИЧНІЙ ТВОРЧОСТІ ЛІНИ КОСТЕНКО**

Стаття присвячена проблемі реалізації синонімічних одиниць у мовній картині світу Ліни Костенко. На основі функціонально-прагматичного аналізу лексем, що репрезентують синонімічний ряд з ядерним словом житло, встановлено особливості ідіостилію поетеси.

Ключові слова: синонім, лексема, синонімічний ряд, загальномовні синоніми, контекстуальні синоніми, ідіостиль.

Багатогранна, емоційно-насичена поезія Ліни Костенко, неперевершеного майстра української літератури, уже кілька десятиліть не залишає байдужим жодного, хто вміє цінувати ліричне слово, яке є вираженням думок, почуттів, духовних пошуків автора. Поетеса володіє талантом відчувати довілля, його гармонію та дисгармонію, майстерно передавати ці почуття у віршах через художнє слово.

Мова поетичної творчості Ліни Костенко стала об'єктом дослідження в працях таких мовознавців, як Т. Бабич, Г. Губарева, І. Дишлюк, С. Єрмоленко, Т. Іванова, В. Калашник, Ю. Карпенко, Л. Краснова, М. Мельник, Т. Мішеніна, Л. Савченко, Л. Ставицька, І. Шапошникова, Н. Яценко та ін. Так, предметом дослідження в дисертації І. Дишлюк були поетичні образи, що в сукупності частково реалізують

концепт “природа”, який, на думку науковця, є одним із визначальних у філософії поетеси [2]. Особливості функціонування кольоративів у поетичній мові Ліни Костенко вивчали Т. Іванова [3], Г. Губарева [1]. У дисертації Г. Губаревої вперше розглянуто кольоронайменування як значущі елементи індивідуальної поетичної картини світу української майстрині слова. Аналіз ономастичного простору у творах Ліни Костенко проводили Ю. Карпенко, М. Мельник [5–6, 11], В. Калінкін, Ю. Ільницька [4]. Зовнішні та внутрішні причини, що обумовили появу полонізмів у творах сучасної української поетеси, з'ясувала Н. Місяць у статті “Полонізми в творах Ліни Костенко” [12]. Військову лексику в історичних романах “Берестечко” та “Маруся Чурай” досліджувала Н. Яценко [15]. Проте, як зауважила І. Дишлюк, “багатство поетичної мови Ліни Костенко зумовлює актуальність подальших наукових розвідок” [2, с. 1].

У полі зору нашого дослідження – синонімія як одна з релевантних ознак ідіостилю Ліни Костенко. Особливості функціонування синонімів у текстах художньої літератури розглядали А. Бевзенко, Г. Горох, Г. Колесник, М. Коломієць, А. Майборода, Н. Миронюк, І. Олійник, І. Ощипко, Л. Полюга, А. Порожнюк, А. Ярова та інші. Попри пильну увагу дослідників до художнього доробку Ліни Костенко особливості синонімії її творів ще не стали предметом комплексного аналізу.

Метою статті є функціонально-прагматичний аналіз синонімів на позначення *житла* в поетичній мові Ліни Костенко. Реалізація поставленої мети передбачає виконання таких завдань: а) виявити лексичні одиниці, які утворюють синонімічний ряд із ядерним словом *житло*; б) визначити смислове та стилістичне навантаження кожної з лексем; в) простежити процеси трансформації загальномовної та контекстуальної синонімії в мовотворчості Ліни Костенко.

Однією з одиниць вербального вираження просторових величин у мовнопоетичній картині світу Ліни Костенко є поняття *житло*, що представлене широким синонімічним рядом: *житло* (ядерне слово), *оселя*, *домівка*, *господа*, *хата*, (*хатинка*, *хатка*), *хатина*, *будинок*, *дім*, *домочок*, *домик*, *домарик*, *селище*, *теремочок*, *будова*, *кам'яниця*, *мазанка*, *хороми*, *курінь*, *палац*, *палаццо*, *замок*, *дворець*, *вігвам*, *барак*, *стріха*, *гніздо*, *дими*, *пароплави*, *прикалабок раю*, *бетонні мушлі*, *друбок буриштину*, *притулок людської душі*.

Говорячи про місце проживання, перебування кого-небудь, поетеса використовує синонім *житло*: *Таке житло, – хіба ж воно годиться для птиці благородної, шпака* [10, с. 68].

Приміщення для проживання людей позначено в поетеси синонімом *оселя*. Залежно від контекстного оточення, образ оселі набуває філософсько-семантичного наповнення.

Мотив самотності, пустки, смерті є визначальним для розуміння аналізованого образу в таких контекстах: *Зайшли в якесь подвір'ячко. Осель нема. Сади іще живі* [7, с. 19]; *А ті димки отам над городищем – то не осель, то вже над попелищем...* [8, с. 462]; *Оце тепер моя оселя. Душа руїн відкрита небесам* [7, с. 36]. Образ оселі в останньому реченні переходить у психологічну площину й активізує семантику *оселі* як самотньої людської душі.

Символом родинного вогнища виступає *оселя* в поезії “Моя душа в твоїх лабетах...”: *Слова ідуть по цій пустелі, по непрокладеній соші – на вогник дальньої*

оселі, в притулок людської душі [10, с. 138]. Психологічний малюнок посилює метафора як синонім ряду – *притулок людської душі*.

Синонім *домівка* позначає жите приміщення щодо того, хто в ньому живе: *Із рідних домівок вітрила ввижаються дальніх мандрівок...* [10, с. 61].

На позначення домашнього житла автора використовує лексему *господа*: – *Сідаймо, – каже, – у чужій господі. Господа є ... Господаря нема* [9, с. 89]; *Приймав послів я у своїй господі* [7, с. 92].

Більш уживаним синонімом ряду є іменник *хата* (*хатинка, хатка*), що виступає на позначення сільського одноповерхового житлового будинку. Найчастіше його використано в розмовно-побутовому мовленні як стилістично нейтральний синонім: *Бачить – хата. Горбата стріха* [10, с. 310]; *А один сподаряка обкопував хату ровом* [8, с. 415]; *І хата буде інша на горі* [8, с. 397].

Крім наведеного значення, лексема *хата* часто позначає внутрішнє житлове приміщення будинку: *Зайду у хату... озирнусь... притихну...* [10, с. 164]; *Дві зірки в хату мені влетіло, Сади стоять буддійськими храмами, Люблю твоє тіло, смагляве тіло, тіло твоє, татуйоване шрами* [10, с. 224]; *Зайшов би у хату, води напився* [8, с. 306].

У поезіях Ліни Костенко спостерігаємо міфопоетичну реалізацію образу *хати*. За народними віруваннями *хата* завжди підпадала під вплив злої сили, яка хоче нашкодити людині. Але в *хаті* за всім пильнує свій домовик, який є своєрідним оберегом від нечистих. Домовик, як невід’ємна частина образу *хати*, присутній і в Ліни Костенко: *І домовик у хаті сміється, плаче й руку подає...* [9, с. 124]; *У мене хата тут своя, нівроку, свій домовик, свої он рогачі* [9, с. 116].

Образ *хати* в поетеси є уособленням родинного вогнища, благополуччя, щастя, досягнутого завдяки працьовитості: *Він шанував і хату, і город* [9, с. 11]; *У хаті тепло. Пахне деревиною* [9, с. 116]; *У нього там і зарості ожини, і таємнича ниточка стежини, і вулики, і в жолобі водичка, і вплетений у верби живопліт, і хата, як старенька рукавичка, – в ній кіт живе, цвіркун живе і дід* [9, с. 32].

Змальовуючи образ *хати*, Ліна Костенко використовує різноманітні художні засоби, що дають змогу емоційніше передати почуття ліричної героїні: *Люблю хати древлянського Полісся, ті старовинні рублені хати – кремезні, довгі, сірі од сльоти, де куц туману, як бузок, розрісся* [8, с. 412] (градаційне використання прикметників).

Констатуємо поодинокі функціонування метафоризованого образу *хати*: *А місяць роговим гребнем солом’яне волосся хат розчісує* [10, с. 286].

У поетичних текстах Ліни Костенко трапляються синонімічні зіставлення, побудовані за зразком порівняння чи порівняльної конструкції. Так поетеса творить контекстуальні синоніми, які в художніх текстах функціонують поруч зі словом *хата*: *Хати древлянські – трохи пароплави, що по зелених пагорбах пливуть...* [8, с. 412]; *Що в неї й хата не хата, а так – прикалабок раю* [9, с. 42]. Синоніми *пароплави, прикалабок раю*, хоч і далекі за змістом від означуваного образу, але саме в них автор знаходить потрібні для себе семантичні асоціації.

Розширює міфопоетичне бачення образу *хати* Ліна Костенко в таких прикладах: *Порожній хутір... Обгоріла хата... З віконця хати виглянула смерть* [8, с. 524]; *І вже ніхто не вернеться ніколи. І хата вмре... і я вже не прийду...* [9, с. 51]; *Порожня хата і порожній двір...* [9, с. 50]. Мотив пустки, смерті *хати* спроектовано в соціальну

площину для вираження проблеми вимирання людського роду через війни, хвороби, катастрофи, недбале ставлення до села (недоліки нашого суспільства).

Слово *хата* Ліна Костенко вживає в декількох емоційно забарвлених формах – *хатка, хатинка*: *Але ж вернувся у ту саму хатку* [9, с. 56]; *А десь окремо, як болюча згадка, стоїть за зиму нахолола хатка* [9, с. 124]; *У Кривохатках хатка та нова – єдина, може, хатка не крива* [9, с. 52]; *Навколо ж – ні хатинки* [9, с. 98].

Образ *хати* як уособлення дитячої мрії, душевного потягу до світу казки бачимо в поезії “А що? І я спочину на хвилинку”: *Життя складне, зозулька паперова. І поживу в малесенькій хатинці, що так притульно висить на ялинці, де заглядає в зоряні віконця Кім у чоботях з вусами гасконця* [8, с. 295]. Семантика аналізованого образу розкривається через зіставлення двох реалій, що втілюють різні життєві світи: реальний – складне сьогоденне життя та уявний – казковий світ мрії, у який прагне сховатися героїня від поточних проблем.

Про невелике вбоге приміщення говорить синонім *хатина*: *На п'ятий ранок побачила у лісі хатину вбогу, – темну, обмазану глиною, збудовану рядниною, прикриту корою* [10, с. 273]; *Край села стояла хатина* [10, с. 255].

Відповідний стилістичний ефект, який сприяє наголошенню, виділенню певної риси зображуваного образу, створює вживання в одному контексті кількох синонімів аналізованого ряду: *У них криниця під дашком лускатим і добра хата вікнами в базар. Доці наллють під хатою калюжу – стоять хороми при мілкій воді* [9, с. 41]; *Потроху так почав і прислухатись: – Введи у дім дружину собі, ладу. То ж має бути рибка золота. Яку ж полегкість і яку розраду внесе у хату пасмурниця та?* [9, с. 56]. У першому прикладі іменник *хороми*, ужитий поруч із лексемою *хата*, вносить у контекст іронічний нюанс.

У значенні “будівля, споруда, призначена для житла” функціонує іменник *будинок*: *Кудись відпливає будинок, бо падає сніг навскіс...* [10, с. 38]; *Які ж то руки чесні, вмілі, будинки вивели в блакить* [10, с. 76].

На відміну від слова *хата*, яке найчастіше викликає позитивні емоції, лексемі *будинок* Ліна Костенко надає зниженої конотації в таких рядках: *В будинки зажснуть, в оті бетонні мушлі* [8, с. 405]; *Здерев'яніли дерева, закам'яніли будинки* [10, с. 159]; *Були будинки з каменю й саману* [8, с. 442]. Визначальним для трактування образу в першому реченні є перифраз *бетонні мушлі*, який виступає синонімом аналізованого ряду. У другому та третьому реченні посилюють експресію іменник *каменю* та дієслово *закам'яніли*. Якщо іменник *хата* асоціюється з родинним вогнищем, теплом, добробутом, то *будинок* швидше нагадує холод, який іде від кам'яних, бетонних стін.

Іменник *дім* найчастіше вжито на позначення приміщення, у якому живуть люди. На відміну від попередніх лексем, для нього характерне наближення до високого стилю: *Затишний дім, не все ж і кабаре* [10, с. 230]; *Я маю дім і церкву Ілії. Маєток маю, землю свою отчу* [7, с. 96]; *У домі в нас він був уже як свій* [9, с. 9]; *То був мій дім* [7, с. 156].

У міфопоетичній традиції *дім* завжди був у великій повазі. Тому говорити з неповагою про господарів *дому* було недопустимо. Ця ідея передана через образ *дому* в романі “Маруся Чурай”: *Тоді Вишняк, жалосний за таку тяжку зневагу дому свого, просив дочку не спитувати більше* [9, с. 9].

Мотив родинного щастя посідає особливе місце в поетичному світі Ліни Костенко. Асоціативний зв'язок лексем *дім* і *дружина* (*жона*) увиразнює звучання цього мотиву в таких контекстах: *Якби мені ти стала за дружину, яка б то радість увійшла в мій дім!* [9, 125]; *А це улітку повернувсь додому, в хазяйство, підупале за війну, і, як годиться хлопцю молодому, хотів ввести у дім собі жону* [9, с. 8]. Як показують спостереження над художньою мовою поетеси, поняття “*вводити дружину*” пов'язане саме з іменником *дім* (а не з *хата* чи іншими синонімами аналізованого ряду), що надає контексту піднесеного звучання.

Відтінок експресії вносить у контекст гра слів, основу якої становить використання кількох семантично різних слів, схожих звучанням (*Димер* – *димарики* – синонім аналізованого ряду *домарики*): *Он Димер – все димарики й домарики* [7, 2с. 4].

Емоційне забарвлення надає контексту іменник *домочок*, який застосовано на позначення того ж дому: *Тим часом жінка ткала килимочка в тіні троянд і спілих виногрон, де на фронтоні грецького домочка сміявся акротерій-машкарон* [8, с. 453].

У поетичному мовленні Ліни Костенко зафіксовано вживання застарілого іменника *селитьба* на позначення житла в сільській місцевості: *...Десь при воді спинившись підводою, де вже воли до ясел заревуть, бездомні люди, спрагли за свободу, свої селитьби слободами зуть* [7, с. 21]; *А онде й шлях, а трохи вище людська селитьба, городище. Там вежі бапти і димки веселі, – ну, як звичайно з людської оселі* [8, с. 462]. Останній приклад підтверджує думку про те, що лексема *селитьба* ідентична своїм значенням до іменника *оселя*, що є синонімом цього ряду. Тому не випадково для деталізації, уточнення зображуваного автор використовує прийом уживання двох синонімічних одиниць в одному фрагменті.

Характерною особливістю ідіостилю Ліни Костенко є використання казкових сюжетів і персонажів. “Світ – казка – ця смислова паралель є визначальною для багатьох поезій Костенко,” – зауважувала Л. Ставицька. І далі: “Образний сюжет творів будується на грані взаємопроникнення життєвої конкретики й умовних казкових персонажів” [13, с. 24]. Так, створюючи зимовий пейзаж у вірші “Підмосковний етюд”, автор використовує синонім аналізованого ряду *теремочок*, що часто трапляється в російських народних казках: *То там, то там над соснами димочок, і в крижаних бурульках бахроми стоїть такий чудесний теремочок – дубок бурштину в кружеві зими!* [8, с. 106]. Характерним виявленням індивідуального мовного стилю поетеси виступають перифрази, які поглиблюють не тільки художній образ, але й сприйняття цього образу автором. Теремочок асоціюється в поетеси з бурштином – шматком скам'янілої смоли хвойних дерев. Сполучення *дубок бурштину* вважаємо контекстуальним синонімом ряду.

В іншій поезії для відтворення індивідуального мовлення казкових персонажів поетеса використовує рідковживане *домик*: *В пивничці на лото сиділи п'яні гномики. Вони кричали: – Хто поруйнував нам домики?* [8, с. 84].

В аналізованому матеріалі трапляється також іменник *будова*, який із певною стилістичною метою поетеса використовує в складі тавтологічного сполучення *незбудовані будови*: *Нові міста неповторимі із незбудованих будов* [10, с. 297].

Кам'яний будинок Ліна Костенко називає *кам'яницею*: *Хто збудував громаддя кам'яниць?* [10, с. 303].

На позначення хати з обмазаними глиною стінами поетеса вживає іменник *мазанка*: *Замішля постріш білих мазанок, пейзаж для півня і вола...* [10, с. 231].

Своєрідно використовує Ліна Костенко лексему *хороми* на позначення великого розкішного будинку, в основному житла багатих осіб: *А ті ж то гуси, гуси-лебедята, та й узяли підпаснів на крилята, та й у хороми царські занесли!..* [8, с. 385].

Метафоризований образ *хором* спостерігаємо в контексті: *Пограбувавши золоті хороми, вітри в гаях ділили бариші* [10, с. 182]. Тут аналізований образ є елементом емоційно-чуттєвого пейзажу.

За допомогою таких синонімів, як *палац, палаццо, дворець* і *замок*, поетеса говорить про пишність будинку, який призначений для проживання найчастіше панів, князів, графів та інших багатих осіб: *Де був палац – лежать одні руїни* [9, с. 89]; *Я мав палац з лонами й фронтоном. Давав бенкети на півста персон. Мій дім в Парижі славився бонтоном, і кілька грацій стерегли мій сон* [8, с. 477]; *Щоб сяяв мій палац* [7, с. 85]; *Не те, що наші скнари й торгаші, – він дав мені утримання й палаццо* [8, с. 499]; *І що ж створив ти, мавши той дворець, Джованфранческо Рустичі, митець?* [8, с. 499]; *Замкнув свій замок – не влетить комар. А пані дому любить сажотруса, а він до неї лазить у димар* [7, с. 67]. У більшості випадків використання названих лексем вносить у контекст іронічне забарвлення.

Із певною стилістичною метою використовує поетеса іменник *вігвам*, що позначає банеподібну хату з гілок, кори або шкір в індіанців Північної Америки: *Пасеться обов'язків цілий табун, а я цілую тебе у вігвामी* [10, с. 223]. У наведеному контексті іменник *вігвам* ідентичний до слова *дім (будинок)*, бо позначає приміщення не в Америці, а в Україні, де вігвами не будують. Тому використаний синонім *вігвам* вносить у текст іронічний відтінок.

Житлове приміщення для тимчасового користування передано словом *барак*: *Стоять бараки опустілі, фанера сухо шарудить...* [10, с. 76]. У контексті синонім *барак* виражає мотив пустки.

До цього синонімічного ряду Ліна Костенко вміщує контекстуальний синонім *стріха*, що є синекдохой, побудованою на асоціації: *стріха* як дім для птахів – *стріха* як дім для людини (образ набуває символу *рідної домівки*): *Ото таке – цвірінь та в стріху. А що, як стріхи власної нема?* [9, с. 109]. Інший приклад: *Ввижається вогник під рідною стріхою, забуде, привітне тепло...* [10, с. 305]. Мотив туги за рідним домом, який виражено через іменник *стріха*, емоційно посилює означення *рідна*.

Близьким за значенням до іменника *стріха* виступає контекстуальний синонім *гніздо*, що є уособленою назвою помешкання, оселі, хати, родинного вогнища: *Сиджу, дивлюся, – він прожив на світі, – на те гніздо у тому верховітті та й думаю: дурний ти чоловік, що от прожив на світі цілий вік і, наловивши повну душу гав, гнізда собі ти так і не зібгав* [9, с. 108].

У поезії Ліни Костенко трапляється іменник *курінь* на позначення житла: *І у курені з тобою буде солодко мені* [9, с. 37]. Слово *курінь* ужито в контексті, що є трансформацією відомого фразеологізму *Хоч у курені, аби до серця мені*. Така інтерпретація образу допомагає поетесі яскраво виразити інтимні почуття ліричної героїні.

До контекстуальних синонімів аналізованого ряду вважаємо за потрібне віднести іменник *дими*, який у поетичному контексті виступає на позначення житла: *Було село*

димів на п'ятдесят, тепер хоча б одна-єдина **хатка** [7, с. 104]. Уточнює значення названого слова вжитий поруч синонім **хатка**.

Отже, у мовотворчості Ліни Костенко широко представлено синонімічні одиниці для позначення *житла*, серед яких найчастотнішими є лексеми *оселя*, *господа*, *хата*, *дім*. Виконуючи традиційні функції взаємозаміни, уточнення, емоційно-експресивного забарвлення тексту, проаналізовані синоніми у творах поетеси водночас набувають філософського та психологічного навантаження. Одним із постійно чинних джерел поповнення синонімічних рядів у творах Ліни Костенко є тропеїчне, передусім метафоричне вживання слів. Як бачимо, за допомогою метафор автор вдало висловлює найрізноманітнішу гаму думок і почуттів у будь-якому стилістичному ключі.

Перспективним у подальшому опрацюванні синонімічного багатства Ліни Костенко є питання щодо шляхів формування синонімічно-виражальних засобів поетеси.

Л і т е р а т у р а :

1. *Губарева Г. А.* Семантика та стилістичні функції кольоративів у поетичній мові Ліни Костенко : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 “Українська мова” / Г. А. Губарева. – Х., 2002. – 20 с.
2. *Дишлюк І. М.* Лексико-семантичне вираження концепту “природа” у поетичній мові Ліни Костенко : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 “Українська мова” / І. М. Дишлюк. – Х., 2003. – 18 с.
3. *Іванова Т. В.* Символіка трьох кольорів у романі “Маруся Чурай” Ліни Костенко / Т. В. Іванова // Українське мовознавство. Вип. 19 : республік. міжвід. зб. / Київ. ун-т ім. Т. Шевченка ; [ред. кол. : О. І. Білодід та ін.]. – К. : Либідь, 1992. – С. 65–71.
4. *Калінкін В. М.* Із спостережень над поетикою онімного простору роману Ліни Костенко “Берестечко” / В. М. Калінкін, Ю. В. Лінницька // Українська пропріальна лексика. – К. : Кий, 2000. – С. 62–69.
5. *Карпенко Ю. О.* Літературна ономастика Ліни Костенко / Ю. О. Карпенко, М. Р. Мельник. – Одеса : Астропринт, 2004. – 215 с.
6. *Карпенко Ю. О.* Мова топонімів – мова землі : онімізація тексту як художній засіб у романі Ліни Костенко “Берестечко” / Ю. О. Карпенко // Історико-літературний журнал. – Одеса, 2000. – № 5. – С. 75–80.
7. *Костенко Л. В.* Берестечко : [історичний роман] / Ліна Василівна Костенко. – К. : Укр. письменник, 1999. – 157 с.
8. *Костенко Л. В.* Вибране / Ліна Василівна Костенко. – К. : Дніпро, 1989. – 559 с.
9. *Костенко Л. В.* Маруся Чурай : [іст. роман у віршах] / Ліна Василівна Костенко. – К. : Дніпро, 1982. – 135 с. (Серія “Романи й повісті”, № 2).
10. *Костенко Л. В.* Поезії / Ліна Василівна Костенко. – Baltimore-Paris-Toronto : Українське Видавництво СМОЛОСКИП ім. В. Симоненка, 1969. – 357 с.
11. *Мельник М. Р.* Ономастика творів Ліни Костенко : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 “Українська мова” / М. Р. Мельник. – Одеса, 1999. – 18 с.
12. *Місяць Наталія.* Полонізми в творах Ліни Костенко / Наталія Місяць // Українська полоністика. – 2009. – Вип. 6. Філологічні дослідження. – С. 145–157.
13. *Ставицька Л. О.* Серцем вистраждане слово / Л. О. Ставицька // Мовознавство. – 1990. – № 6. – С. 23–29.
14. *Фразеологічний словник української мови* / [уклад. : В. М. Білоноженко та ін.]. – К. : Наук. думка, 1999. – 984 с.
15. *Яценко Ніна.* Військова лексика в історичних романах Ліни Костенко / Ніна Яценко // Дивослово. – 2000. – № 3 (517). – С. 30–32.

Щербатюк В. С. К проблеме функционирования синонимов, обозначающих жилье, в поэтическом творчестве Лины Костенко.

Статья посвящена проблеме реализации синонимических единиц в языковой картине мира Лины Костенко. На основании функционально-прагматического анализа лексем, что представляют синонимический ряд с ядерным словом жилье, установлено особенности идиостиля поэтессы.

Ключевые слова: синоним, лексема, синонимический ряд, общезыковые синонимы, контекстуальные синонимы, идиостиль.

Shcherbatyuk V. S. To the problem of the functioning of synonyms denotating home in Lina Kostenko's poetic works.

The article is devoted to the synonymic units in the linguistic picture of the world by Lina Kostenko. The peculiarities of the poetess's ideostyle are defined on the basis of the functional and pragmatic analyses of the lexemes, which represent the synonymous range with the key word "home".

Keywords: synonym, lexeme, synonymous range, general language synonyms, contextual synonyms, ideostyle.

Шпильківська О. В.

Національний університет податкової служби України

ЯВИЩЕ ПОЛІСЕМІЇ В ТЕРМІНОЛОГІЇ ФІНАНСОВОГО ПРАВА

У статті проаналізовано явище полісемії в терміносистемі фінансового права, яке ускладнює правотворчу роботу й суперечить вимогам однозначності, точності й чіткої визначеності термінів загалом і в правничих термінів зокрема; виявлено основні причини й механізми появи кількох значень в одного терміна; з'ясовано основні прийоми уникнення полісемічності слів-термінів.

Ключові слова: термін, правнича термінологія, полісемія, однозначність, дефініція.

Наука фінансового права прагне до такого змісту понять, який представляв би пов'язану логічну систему і концептуальну єдність. Однак формування поняттєвого апарату науки фінансового права і вдосконалення фінансово-правової термінології не повинні зумовлювати втрату точності й визначеності вже усталених термінів. У цьому аспекті важливо, що правові поняття великою мірою потребують аутентичного тлумачення, яке дозволяє уникнути двозначності й неоднозначності в їхньому розумінні [5, с. 982-983].

У юридичній літературі основну увагу зосереджено передусім на тому, що необхідними й достатніми вимогами до правничої термінології є її однозначність, строга визначеність, ясність, стійкість, сумісність з усім комплексом використовуваних в юридичній науці термінів. Відповідно, термінологічні визначення понять у фінансовому законодавстві мусять мати чітко визначені межі й значення, виражені в їхньому значенні й об'ємі.

У фінансовому праві використовують як загальноправові, так і галузеві поняття і терміни, запозичені з конституційного, цивільного, господарського та інших галузей законодавства. Окрім того, використання спеціальних понять і термінів, визначених фінансових законодавством, не виключає їхнього використання іншими галузями законодавства. Це призводить до того, що залежно від ієрархії у фінансовому праві можна виділити загальногалузеві, галузеві, інституційні і спеціальні терміни [5, с. 989]. На перший погляд, між ними має бути певна ієрархічність, тобто термін